



СТОЛЕТИЕТО СТЕФАН ГЕЧЕВ

Когато ми съобщица по телефона, че на 29 януари 2011 година се навършва цяло столетие от раждането на Стефан Гечев, честно казано, се стреснах. За мене този човек присъстваше в моя свят и щеше да го напусне само заедно с мене... Прав е Габриел

Марсел: светът, в който живеем, е населен повече с мъртви, отколкото с живи!...

Не знам откъде да започна, от Стефан Гечев, големия непризнаван поет, от забележителния преводач на гръцка и френска поезия, от проникновения есеист или драматурга, който посегна на евангелската тема, или хумориста, или ерудита, носителя на гръцкия „Златен кръст на почетния легион“, или на френския „Кавалер на ордена за изкуство и култура“, на неговото име в гръцкото посолство е отредена цяла зала, а Георги Чапкънов му е изваял прекрасен бюст... мога да изброявам още достойнства,... но не ми дава мира, ако не спомена, че Стефан Гечев не е получил никакво отличие в родината си и не знам дали това е потвърждение на библейската мъдрост или щастливо стечение на обстоятелствата, което още повече възвисява неговото благородство... Да беше се задоволил само с подбора и превода на „Палатинската антология“, пак трябваше да го засияят с почест.

Аз съм пристрастен и защото този човек съдбовно се намеси в живота ми, добронамерено, с усмивка, той и по-късно Емилиян Станев решително ме насочиха към литературата. Мисля си гнес, когато и аз съм старец, че са ми сторили добро, че може и безнадеждно да съм се стремил към техните висоти, но все пак съм ги следвал.

Бях решил да озаглавя тези редове IN MEMORIAM, но освен че е банално, то е и безсмислено, защото ние живеем във време на национална амнезия. Забравата се е втурнала да заличи имената на хора, които можехме да наречем истински българи, големи българи. Понякога горчиво си мисля, че за Стефан Гечев, Тончо Жечев, Блага Димитрова, Вера Мутафчиев, Димитър Аврамов, Константин Павлов, е по-добре, че не могат да видят на какво е заприличала тази България, която те обичаха безмерно. Смъртта им спаси тази мъка.

ДОСТАТЪЧЕН ЛИ Е ЕДИН ЖИВОТ?

Писмо до Стефан Гечев

20 февруари 2011 г.

Скъпи Стефане,

Не знам дали някога ще получиш това писмо.

Съдбата бе тази, която ме включи за няколко години в кръга на приятелите ти.

– Или може би трябваше да кажа, че не съдбата, а мълнията, която според нашия общ учител Хераклит управлява нашите съдби?

Същата тя ни запокити далеч един от друг, тебе извън кръга вече на онези, които тежим на земята с действията и бездействието си, с нашите надежди и страхове, с благодеянията и престъпленията си. Или може би не сме далеч един от друг и душите ни продължават да събеседват, както правехме самите ние, когато ме приемаше в легендарния си кабинет на последния етаж в кооперацията на бул. „Витоша“, откъдето можеше да се види цяла София. София, един от значимите градове за духа на Европа. Името ѝ е посветено на божията мъдрост. София – Атина: имената им – предавани във вековете – дъва паралелни вика на дъва съседни народа, които се борят да стигнат до мъдростта, без може би да успяват винаги. Живях пет години в София и благодарение на твоето приятелство разбрах защо Константин Велики я е определил за столица на империята си. „Моят Рим е Сердика“ е казвал светият цар, преди да спре във Византия. Така си повтарях и аз с него, докато вървях по улиците на града, близях в сградите и контактувах с жителите му.

Душата не умира – поне не твоята душа. Било в книгите ти или в спомените на всички, които те познаваха, било в пътуванията през хилядолетията в други тела, преди да стигнеш до Нирвана, или до страната на мъртвите, или до Рая. Сигурен съм, че следиш събитията.

Винаги е малко времето, което посвещаваме на душата си в този живот. И наричаме живот това малкото. Малко беше времето, което имахме, докато ме гаряваше с твоето приятелство. Винаги времето е малко, затова е и толкова ценно. Когато се запознах с теб и ти ми предостави щедро приятелството си, аз се намирах на кръстопът (както може би винаги в живота). От една страна беше утъпканият път, пътят на повторението, съществен, но и опасен, след като води до поругаване, до егзистичен материализъм. От другата страна бе пътят на душата. Като двата коня в колесницата на Платон, когото кочияшът ум не успява да удържи и те го водят кога нагоре и кога надолу. Помогна ли ми да намеря пътя си? Да опозная себе си? Трудно ми е да кажа със сигурност. Но знам, че ти беше мой учител, учител, който ме поощри да не затворя вратата на духа и ми помогна да разбера България, а още по-добре (през твоите очи) Гърция и самия себе си. Не случайно озаглави последната си книга „Познай себе си“.

Двадесети век – твоят век, векът, в който видяхме светлината и много от нас останалите – натежа особено на земята с мрака си, със зверските си престъпления, човешките идеологии, но и със светлината на надеждата! Помня, ти ми казваше, че поезията през тридесетте години на 20-и век в Гърция е достигнала върха на съвършенството. Това беше светлината в поезията. Но, този век беше и епоха на мрака. Белязан бе от най-кръвавите войни в историята (за първи път имахме война, наречена световна), както и от омразни авторитарни режими. Резултатът бе хекатомба, животи и души, подложени на жестоко клане. Твоят живот бе белязан от ограниченията, които поставяше един такъв авторитарен режим. Мисля си колко тежко е било това за теб, година след година, десетилетия наред, за теб, който беше роб единствено на свободата. Когато векът навън тежи толкова много върху човешкия живот, как да запази той своята вътрешна свобода! Обаче и ти, и много други като теб успяхте да задържите високо факела на човешката душа – на човека с малка буква, както написа това в едно свое стихотворение, на човека, който уважава ближния си и другите същества, а не уж свръхчовека, който се опитва да се наложи над останалите. Защото освен престъпниците, този век видя и делото на значими миротворци, може би трябва да кажа светци – по-трудно е да държиш високо човешката и мира при такива обстоятелства. И Ганди не беше единственият между вас.

Този пламък на душата – белязан от пушека на войните, топли и студени, от студа на нетолерантността и омразата, го предадохте на нас. Не знам какво правим или какво ще можем да направим ние с това наследство. Ще съхраним ли земята? Ще продължи ли тя да се върти? И докога? Това, за което говориш в едно свое стихотворение, за мълнията, която се появява под формата на слънце (избор на живот), пораждайки сладки надежди у едно отчаяно човечество, но, веднага след това, светлината се превръща в унищожителен огън, не е далечна фантазия, а нещо, което може наистина да се случи, днес или утре. Новините от последните дни за слънчевите изригвания, които могат да прекъснат електрическия ток в цели региони на планетата и да направят видимо северното сияние в по-южни области, потвърждават това.

ОПАСНА МОЛИТВА

Когато мракът стана непоносим,
коленичихме и се помолихме за светлина. Небето чу тя се
появи далеч
едно блестящо слънце, което бързо приближаваше.
Чакахме го с прострени радостно ръце.
Едва когато то се блъсна в стената ни
и избухна в ослепяваща светлина,
в мига преди да се изпарим, разбрахме:
Мълния.

Божиите дарове са прости – тайнството на всеки миг от живота ни го потвърждава. Нека живеем смирено, без ругателство, устремени към доброто, стремейки се да достигнем самосъзнанието за границите и възможностите ни. Опознавайки себе си. И докато живеем, нека се стремим да достигнем мъдростта – божията мъдрост, естествено, – с която предците ни са сметнали за добро да назоват столиците на двата ни народа. Нека се надяваме, че един живот е достатъчен за това. Или поне за едно искрено усилие.

Василис Марангос